

Senior Psykologen

Årgång 13. 2:2011

Ordföranden har ordet

Sommaren är snabb, den försvinner tyvärr lika fort som den kommer! Och det är lätt att glömma hur kallt det var under vintern med snön och vinden som ven runt knuten.

Vi bor i ett land med ett föränderligt klimat och årstider som delar av året, men jag har numera svårt att minnas både värmen och kylan, det är dagens väder som gäller. Och nu när snart hösten är tillbaka hoppas jag den blir varm och skonsam – mörkret kan vi ändå inte göra så mycket åt.

Men jag vill berätta om årsmötet och studiedagen, som blev precis som vi hade bestämt i förväg. Det vill säga vi hade vädergudarna på vår sida även detta år.

Våra årsmöten med studiedag känns litet grand som skolavslutningarna förr, när det alltid var vackert väder med smattrande flaggor och ”Den blomstertid nu kommer”.

Vi har ju inte flaggor och psalmsång – men det är fest och glädje! Och hittills alltid vackert väder och ljusgrön, spröd grönska!

I år var vi i Lund. Lundagård i maj är något speciellt med doftande syrener och ljuvligt utslagna magnoliaträd. Blandningen av unga studenter och gammal stadskärna med domkyrkan i mitten och fågelkvitter och allmän yra för att det börjar bli varmt och dags för bara ben och lätt klädsel är skön. Vi hade också gläd-

jen att hälsa våra kollegor från finska seniorföreningen välkomna till Lund. De var nyfikna både på Lund och vår studiedag och vi fick god tid för samtal och jämförelser mellan våra olika organisationer.

Studiedagen recenserar och rapporteras inne i tidningen och var som vanligt upplysande med spännande innehåll som ”Kollektiv kollaps” och ”Minnets och glömskan”. Dagen inleddes med kaffe och hembakade bullar och därefter kom institutionens prefekt med en gedigen genomgång av forskningsläget vid psykologiska institutionen i Lund. Vi blir uppdaterade på vad som händer vid universiteten och har samtidigt det stora nöjet att möta unga forskare mitt i livet på våra studiedagar!

Förbundet representerades av vice ordföranden Helen Antonson som gav en tydlig presentation av aktuellt och nytt inom förbundet, och berättade också om förbundets närvaro i årets Almedalen.

Årsmötet gick snabbt och styrelsen omvaldes. En fråga som kom upp och som styrelsen fick i uppdrag att försöka påverka handlade om att förbundet och Saco måste bevaka våra pensioner på ett bättre sätt så att de inte hela tiden minskar.

Middagen efter årsmötet var glad, smakade utomordentligt och livades upp av det finska besöket och olika nya idéer som alltid uppkommer vid möten av lättare slag.

”Blandningen av unga studenter och gammal stadskärna med domkyrkan i mitten och fågelkvitter och allmän yra ...”

Några av oss stannade kvar och tillbringade ”dagen efter” med kulturaktiviteter, där det först ingick en konsert i domkyrkan – en brassensemble lyckades göra sig hörd i den ekande domen, en ovanlig musikupplevelse och en del av en pågående musikfestival. Efteråt fick vi en grundlig och sakkunnig visning av lundadomen av en skicklig guide. Vi började med det urgamla astronomiska uret i östra ab-

Fortsättning nästa sida

Seniorpsykologernas studiedag och årsmöte i Lund

EN VACKRARE INRAMNING till vår studiedag och efterföljande årsmöte än den vi fick i år kan man inte tänka sig. Lund mötte med blommande magnolior och prunkande vårblommor i strålände sol. Till detta kom det välkomponerade program och fina omhändertagande som Södra regionens programgrupp bjöd på. Det hela ägde rum den femte maj med sightseeing för intresserade dagen efter.

Ingrid Göransson från programgruppen hälsade oss medlemmar samt våra sex gäster från finska seniorpsykolog-

Lunchen intogs på Kulturens trevliga uteservering.

Agneta Zotterman och Torbjörn Stockfelt på Skissernas museum i Lund.

föreningen välkomna till Lund. Vår ordförande Brita Tiberg tog vid och berättade att vi alltid har en studiedag i samband med årsmötet därför att vi alltid är på universitetsorter. Studiedag har vi för att vi ska få del av det som händer inom den psykologiska forskningsvärlden på de fyra olika studieorterna. Detta för att vi ska få nya kunskaper som vi sen inte behöver använda oss av i yrkessamman-

hang – utan bara till lust! Hon pekade också på att vi är remissinstans till Psykologförbundet och därför behöver hålla oss ajour med vad som är på gång inom psykologvärlden. En fråga vi diskuterar inom vår förening är t ex vad vi kan/ska/vill bidra med till studerande och yrkesverksamma? En annan är hur pensionerar man sig – finns ett psykiskt motstånd? Kan vi hjälpa till genom våra erfarenheter?

▶ Fortsättn. Ordföranden ...

siden via den höga sjuarmade bronsljusstaken ner till kryptan under högaltaret där dansk och svensk historia går i varandra. Därefter promenad till vernissagen av en retrospektiv utställning i Krognoshuset med fantastiska verk av konstnären John Wipp visad av Anne Wipp. Till sist vidare till Skissernas museum också där med musik!

Vi lämnade Lund med både vänstra och högra hjärnhalvorna fulla av intryck.

Programmet i höst! De olika regionernas program presenteras i slutet av tidningen. Det är intressant läsning och

Ordförande Brita Tiberg gladdes åt att ha det stora nöjet att möta unga forskare mitt i livet på våra studiedagar!

alla är välkomna på alla möten. Tyvärr begränsas ju våra möjligheter av det geografiska avståndet. Men ibland händer det att man rör på sig, så kontrollera om det inte händer något när

du är i en annan av våra regioner!

Till sist önskar jag att hösten blir spännande och händelserik för oss alla – och om andan faller på dela med er av ovanliga upplevelser eller nya idéer. Vi ska fortsätta att spinna vidare på projektet att berätta vår psykologihistoria och göra det till något som inte glöms bort.

*Brita Tiberg
brita.tiberg@telia.com*

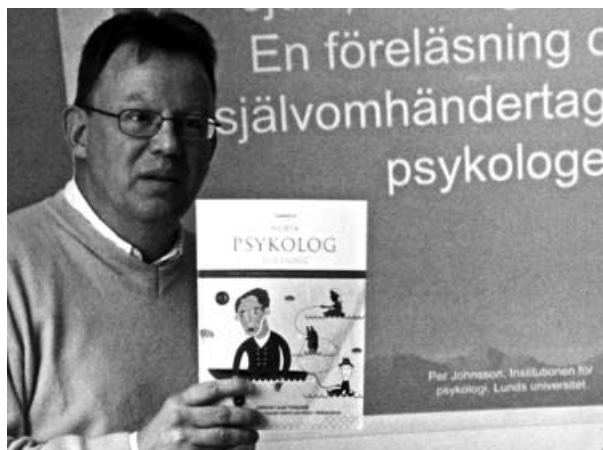
Institution med plan för framtiden

Institution på historisk mark

Per Johnsson, docent, leg. psykolog och prefekt, presenterade sedan verksamheten på den psykologiska institutionen. Marken där institutionen ligger är historisk och släkten Paradis ägde marken från 1500-talet och flera århundraden framåt. Området kallas i dag "Paradiset" och har under tidernas gång bl a varit botanisk trädgård och sjukhus. 1957 flyttade psykologerna in.

Höga ambitioner

Lönsamhetskrav har även drabbat psykologiska institutionen och som kan komma att läggas ned om man inte presterar bra. För att lyckas med detta har man tagit fram en plan och utvärdering för framtiden på över 500 sidor. Inst. för psykologi hör till Samhällsvetenskapliga fakulteten, omsätter ca 100 miljoner/år, har 110 fast anställda, 150 timanställda och 1350 stu-

Prefekten Per Johnsson presenterade verksamheten på institutionen.

denter per termin. Man har fristående kurser, forskarutbildning, psykoterapi-program samt psykologprogrammet.

På forskarutbildningen finns 55 doktorander. Det är stor variation på forskningsinriktningarna. Där finns allt från idrottspsykologi, för tidigt födda barn, stöd till tonåringar, minnesforskning mm. Det finns krav på att man ska disputera inom fyra år och detta hålls. Normalt disputerar åtta varje år men 2002 var det sexton som blev klara.

Egen psykoterapiutbildning

Psykoterapiprogrammet är annorlunda i Lund. Man tar in läkare, sjuksköterskor m fl som har steg 1-utbildning. 96 personer tas in varje år och de läser tillsammans två terminer av KBT och PDT. Sedan väljer man inriktning.

Utbildningen har ca 4500 patientbesök/år. Alla sessioner spelas in, man har kamera i varje mottagningsrum. Längden på utbildningen är 3,5 år på halvtid.

Populärt psykologprogram

Psykologprogrammet är på 300 poäng och är femårig. Man tar in 42 elever per termin och har 420 studenter i systemet. De områden som ingår i utbildningen är: personlighets- och socialpsykologi, arbets- och organisationspsykologi, psykiatri, klinisk psykologi, kognition, utvecklingspsykologi och neuropsykologi. Institutionen är mån om att skapa nätverk inom olika områden och man har kontakter inom bl.a. idrotten, forensisk psykologi, miljöpsykologi och experimentell emotionsforskning.

I detta nummer:

Seniorpsykologernas studiedag och årsmöte i Lund	2
Institution med plan för framtiden	3
Då segervittring vänds till nederlag	3
Nytt från förbundet	4
Kan vi lita på minnet?	5
Om tystnaden	5
Föräldraskap i tiden	6
Skådespelets sista akt	8
Rapporter från regionerna	11
Reseberättelse från Kuba	11
Utflykt till Schweizerdalen	12
Evidens - decenniets modeord	13
Vårutflykt till Tyresö slott	14
Om psykologarbete på Arbetsförmedlingen	15
Besök på Ulleråker	15
Musik väcker minnen	15
Fotokursen fortsätter	15
En arbetslivsberättelse	16
Om arbetslivets psykologi och pedagogik	17
Regionernas höstprogram 2011	18

Då segervittring vänds till nederlag

Hur kommer det sig att en idrottsgrupp, t ex ett fotbolls-, handbolls- eller, som i maj, vårt landslag i ishockey plötsligt tappar luften och gör en jätteförlust från att tidigare i matchen varit mycket framgångsrika?

Genom att intervjua spelare och tränare har Simon Granér, fil dr. och lektor på psykologiska institutionen i Lund studerat vad som händer när ett idrottslag plötsligt slutar att fungera ändamålsenligt.

Hans doktorsavhandling heter "Kollektiva kollapsar inom lagsporter" och den sport han framför allt har studerat är basket, men han menar att samma fenomen kan iakttas i andra grupper. Vi fick ett målande exempel från en åhörare som hade varit med om att en kör, som under första framträdandena sjöng förträffligt, plötsligt efter paus gjorde en remarkabelt sämre konsert.

Fortsättning nästa sida

Fortsättn. fr föreg. sida

Granér vill i sin forskning försöka skapa teorier och förklaringsmodeller som kan beskriva en kollektiv kollaps, som i basketsammanhang inträffar när en majoritet av spelarna plötsligt presterar under förväntad standard. Hans utgångspunkt är således att laget börjar bra, men tappar spelet. Det är ett komplext fenomen, eftersom så många personer är inblandade.

Viktigt hålla ihop gruppen

Gruppdynamiska processer antas spela en viktig roll, dvs den strukturerade rollfördelningen som är etablerad i laget. När någon inte uppfyller sin roll förändras också övriga roller. För att förebygga kollaps är det viktigt att laget övat i motståndskraft och flexibilitet, så att gruppen fortsätter att fungera som grupp. I annat fall övergår spelet till individuella prestationer. Det gäller för laget/gruppen att skapa mening i det som sker, även när något oväntat inträffar. När känslan uppstår att världen inte längre är rationell, uppkommer en kollaps.

Det man funnit är att det inte behöver vara stora allvarliga händelser som utlöser detta, utan det uppstår när en räkna mindre samverkande händelser inträffar.

Simon Granér själv f d basketbollspelare, berättade om sin forskning kring då idrottslag tappar luften och framgång byts till misslyckande.

Uppgivenhet peppar motståndarna

Emotionell smitta är ytterligare en variabel som studerats. Det handlar om att människor automatiskt härmar och synkroniserar ansiktsuttryck, kroppshållning, rörelser och omvandlar dessa till känslor. Inträffar en uppgivenhet i det ena laget, antas det peppa det andra laget. Denna uppfattning är mycket vanlig, men det har inte kunnat beläggas att det faktiska beteendet påverkas.

Vidare har man studerat psykologiskt momentum, som kan jämföras med flow. Om bra händelser inträffar, leder det till fortsatta bra händelser. T ex tänker man att om laget gör mål först, kommer det att göra fler mål. Denna upplevelse förefaller vara just en upplevelse, ett resultat av lineärt tänkande, som även detta är vida

spritt i spelarnas föreställningsvärld. Dock kan inte heller detta verifieras i studierna av de praktiska konsekvenserna.

Inga entydiga resultat

När det inträffar en kollaps i ett lag kan det bero på en antal samverkande mindre faktorer, men det kan lika väl bero på slumpen, är slutsatsen av forskarmödrorna. Forskningsfältet begränsas av att det inte går att intervjua spelarna under spelets gång. Det är möjligt att fler faktorer och samband då skulle kunna klarläggas. Det bästa rådet man kan ge till spelarna är att släppa tankarna på de felaktigheter som begåtts och lägga dåliga matcher till handlingarna för att i nästa omgång börja på ny kula, enligt Simon Granér.

Nytt från förbundet

Som vanligt på vår studiedag hade vi också besök från Förbundsstyrelsen, denna gång *Helen Antonson* som är 1:e vice ordförande i förbundet. Hon berättade att man arbetar på att föra samman de olika psykologbolagen till en koncern för att spara resurser, både personellt och ekonomiskt. Det handlar om IHPU, Psykologtidningen m.fl. En översyn av organisationen ska också göras. Man vill t ex se över demokratifrågorna, hur förbundet fungerar i olika avseenden, intervjua de olika yrkesföreningarna.

Frågor kring medlemsrekrytering står också på agendan. Representan-

Förste vice ordförande i förbundet, Helen Antonson rapporterade.

ter för förbundsstyrelsen reser runt till de olika lärosätena för att informera om förbundet. Det finns ingen automatik längre vad gäller anslutning till förbundet för de studerandena. Nu är ca 80 procent medlemmar. Målet är naturligtvis högre och man arbetar mycket med opinionsbildning. Man var med under Almedalsveckan på Gotland under tema "Kvacksalveri". Man arbetar också mot de politiska partierna med information om vad psykologer kan ge. Ett led i detta är att dela ut "Stora psykologpriset". Sju personer är nominerade. Massmedia brukar rapportera.

Kan vi lita på minnet?

Hur vårt minne fungerar är både förbryllande och motsägelsefullt. Ibland minns vi både rätt och fel och glöms på liknande sätt. Minnet är ett givet ämne för forskning. Professor *Mikael Johansson* berättade för oss om sitt bidrag inom detta område under rubriken ”Samspelet mellan olika minnessystem: om glömska, minnesillusioner och andra minnesfel”.

Förstå nuet

Mikael Johansson uppehöll sig främst vid vårt semantiska och episodiska minne.

Minnets funktion är att förstå nuet och vad som ska komma härnäst, detta för att vi ska kunna orientera oss i tillvaron. Vi är duktiga på att extrahera mening i innehåll – mer än att se detaljer. Vi bygger upp mening och skapar minne av det vi utsätts för.

Vår kunskap om världen påverkar vårt minne av händelser. Har vi kunskap om ett ämne minns vi händelser kring detta ämne bättre. Men minnet kan också vara bättre för det obekanta,

Professor Mikael Johansson berättade om att vi ibland skapar osanna minnen för att de passar in i sammanhanget.

ta, oväntade. Ibland kan man skapa falska minnen därför att de passar in i sammanhanget. Det var fascinerande att höra att man numera kan koppla minnets funktion till olika hjärnaktiviteter. Igenkänning av ansikten som dels var bekanta och dels speglade olika känslor ledde till skillnader i hjärnans aktivitet.

Den aktiva glömskan

Glömska kan man kanske säga är baksidan på ”minnespengen”. Glömska är en aktiv mekanism enligt Mikael

Johansson. Aktiverar man ett visst material medan det för stunden irrelevantas sorteras bort, glöms detta lättare och blir svårare att plocka fram i framtiden. Selektiv fram-plockning orsakar glömska! Man har mätt hjärnans aktivitet under selektiv fram-plockning och funnit att aktiviteten hos hjärnan predicerar glömska. Processen att glömma styrs till en del av hur vi selekterar olika minnesspår. Sällan valda minnesspår leder till att dessa minnen trängs undan. Minnen med hög känslomässig laddning får större chans att leva vidare.

Det är tråkigt att man inte minns sådant som man gärna vill komma ihåg men det är kanske värre att inte kunna selektera sina minnen, för då kan världen bli kaotisk. Föreläsningen gav oss mycket att fundera vidare på.

Rapporterade från studiedagen gjorde K-G Larsson, Birgit Lundin och Ulla-Britt Selander

Lästips

Om tystnaden

Det är något magiskt med tystnad. Den är ett tomrum som uppstår då ljuden inom och utom oss upphör. Vi blir medvetna om detta vakuum vi kallar tystnad och som vi genast börjar tolka och försöka förstå.

Ljud och tystnad är något som fascinerar Torbjörn Stockfelt. Torbjörn är väl känd för de flesta av oss i Seniorpsykologföreningen. Han är psykolog och professor och har tidigare författat ett tjugotal böcker inom olika områden. Han har nu skrivit tjugotvå berättelser, där tystnaden står i fokus och som han gett ut i en liten bok som heter ”Tystnadernas väsen”.

Där får vi möta människor för vilka tystnaden fått en speciell betydelse.

Bonden Ol Kaissa som ute i vinterskogen får timmersläpet över sig men som räddas genom sin ordlösa kommunikation med draghästen och förmår den att gå hem, så hustrun förstår att något hänt med mannen. När han ligger där i snön och hoppas på räddning blir han medveten om tystnaden. Hur mycket tystnad och hur många tystnader det finns till varje ljud. Och det bär han med sig resten av livet.

Torbjörn berättar om ”kalltystnad” och ”varmtystnad”. Den kalla tystnaden är tystare, mer bestämd och har skarpare profil än varmtystnaden. Han illustrerar detta med en berättelse om en grisslakt en tidig decembermorgon. Att Torbjörn har en särskild känsla för hästar och den ordlösa kommunikation som sker mellan människan och hästen framgår också i flera av hans historier.

Kvinnors röster och tystnaden efter dessa är avgörande för mäns framgångar i livet, skriver Torbjörn. ”För män finns det inga ljud som är så existentiellt nödvändiga som kvinnors rös-

ter. Inga tystnader är så gripbara som tystnader efter kvinnor. För många män försvinner viljan att leva när de inga kvinnoröster hör”.

Berättelsen om pappans joggnings-tur en tidig morgon är fylld av poesi. Den vällust och kärlek som fyller honom genom att tyst klä sig och ta sig ut utan att väcka familjen, medvetenheten om de olika tystnaderna han möter i skogen och vad de berättar för honom är berörande.

Efter att ha läst Torbjörns bok har min uppmärksamhet på ljud och avsaknad av ljud skärpts. Att tolka tystnad har ju varit ett verktyg i mitt psykoterapeutiska arbete men Torbjörns berättelser har skärpt min yttre och inre hörsel på ett nytt sätt.

Birgit Lundin

Boken ”Tystnadernas väsen” kan beställas direkt av Torbjörn Stockfelt

Moderskap, papparoll – föräldraskap i tiden

Unga kvinnor om moderskap, barn och familj

Helene Brembeck, professor i etnologi vid Göteborgs universitet och föreståndare för Centrum för konsumtionsvetenskap, GU, föreläste om unga kvinnors syn på sin roll som mor, på barn och familj. Hon utgick från en studie med två generationers mödrar med grund i sin doktorsavhandling från 1992: "Efter Spock: uppfostringsmönster idag". Hon intervjuade först kvinnor som var unga mödrar under 1970-talet och målgruppen var kvinnor med radikala åsikter, avantgardistiska grupper, kulturvetare och journalister, "68:or", "rödstrumpor".

40-talistmammar

Deras mödrar var födda på 40-talet, "40-talistmammar". De kom från medelklass, var välutbildade, arbetade ofta inom offentlig sektor och var med och byggde upp verksamheter inom den. För dem var det viktigt med autonomi. De värderade begrepp som självständighet, fria individer, fast identitet – vara en hel människa, sträva efter ett sant inre jag, att förverkliga sig själv, ha öppna relationer, känna in vad som kändes rätt. Och detta skulle gå ihop med ett moderskap som var helt engagerande. Det var svårt med gränser, man ville inte hämma sitt barn och man behövde och litade till handböcker för att klara mammarollen. Samhället förändrades. Idén om den fria uppfostran, att inte hämma barnet blev efterhand allmängods, mycket tack vare dessa 40-talistmödrar, som hade påverkan på utvecklingen i skola, dagis och barnvårdscentraler. De då så radikala tankarna om fri amning, kompisföräldrar, den positiva synen på dagis med dess kollektiva fostran finns numera integrerat i samhället.

Unga mammar behåller sina olika roller

Hur ser nästa generation kvinnor ut, de som idag "ligger i framkanten", hur ser de på sin modersroll, på barn och på familj? De som nu har de åsikter som kan antas påverka samhället längre fram. Blev de just så självständiga och ohämmade som 40-talistmödrarna drömt om? I mångt och mycket blev det så. Det framkom i intervjuer med mammar födda på 60-talet, 60-talisterna, som fick barn på 90-talet. Dessa mammar kan bäst beskrivas med texten i en låt av Helene Meredith Brooks, "Bitch":

"I'm little bit of everything. All into one. I'm a bitch. I'm a lover. I'm a child. I'm a mother. I'm a sinner. I'm a saint."

Och det är precis så de unga mamorna beskrev sig själva. De ville fortsätta leva och göra allt de gjorde innan de fick barn. "Vi spelar alla ett antal olika roller under livet", menade de. "Och när vi får barn utökas repertoaren med ytterligare en". Man är olika i olika situationer. De menade att det var viktigt att bejaka och försvara sin identitet och viktigt att rå sig själv.

Den goda modern – en myt?

Det är viktigt att föräldrarollen är som en frizon dvs inte bara vara mamma, utan att man kan leva ett eget liv parallellt. Graviditeten skulle inte påverka eller förändra henne. Konflikter kunde uppstå i mötet med förväntningar på hur en mamma skall vara och se ut.

De gjorde upp med myten om den goda modern: den automatiska medfödda moderskänslan, moderskap som helt uppfyllande kvinnans primära identitet och att en mor uppoffrar sig för andra och alltid sätter sina behov sist. De hade inte och behövde inga förebilder.

Det självständiga barnet

Det är inte något magiskt med barnet, tyckte de. På sjuttio- och in på åttiotalet, talades det mycket om samspelet mellan mor och barn och vikten av att det lilla barnet knöt an till mamman, och hur viktigt det var att läsa av barnet och svara mot dess behov. Men så såg inte dessa mödrar på det. De menade att barnet är en självständig individ som själv säger till och tar för sig om det är någonting han eller hon vill. Och därför var det inget problem att lämna ifrån sig barnet utan dåligt samvete, inte till vem som helst, men till pappan och till vänner och sådana man litar på i omgivningen. Den här generationens mammar avvisade rådgivningsböcker. De hade ett avspänt förhållande till experter och deras önskeexpert var den kloka kamraten. Väninnor är viktiga liksom diskussion på egna villkor, inga moraliserande råd. De såg på uppfostran som instrumentell. Barnet skall fungera i ett socialt sammanhang.

Nya familjemönster

Flera av de unga kvinnorna var ensamstående, men inte ensamma. De levde i en okonventionell familj antingen med pappan till barnet eller med annan partner, vänner, syskon, släktingar, i ett boende som bottnade i en intressegemenskap med människor som tycker om och bryr sig om varandra. De plockade sönder idealbilden av familjen och prövade andra sätt att leva. Den här utökade familjen var en viktig trygghetsfaktor i en värld som man inte satte så stor tilltro till, världen beskrevs som närmast kaotisk. Och om det var någonting som är en förälders plikt, menade de, så är det att skydda sitt barn. Att se till att det inte råkar illa ut. De ville lära sitt barn att bli en bra människa.

Arbetarklassens döttrar mer vilsna

Men hur har det varit och är för kvinnor som inte "ligger i framkant och som inte kan betraktas som opinionsbildare"? Kvinnor som hörde till arbe-

► Fortsättning nästa sida

tarklass och var födda på 40-talet och hade barn under 70-talet, de följde traditionen. De var trygga i den och funderade inte så mycket på modersrollen eller på barnuppfostran, de visste hur man skulle göra. Men nästa generations unga mödrar som kom från arbetarklass var mer vilsna, de hade brutit upp från det traditionella, de hade behov av råd och expertkunskap, det fanns en osäkerhet. Studien ger tankar, inte minst till dem som arbetar med barn och familjer. Ett intersubjektvt förhållningssätt med respekt för den enskildes hållning är nödvändigt i mötet med blivande och nyblivna föräldrar. Attityder, synsätt och behov är inte de samma hos alla vi möter.

Om pappor och föräldraskap

Till sist föreläste *Lisbeth Bekkengen*, sociolog och arbetslivsforskare, Karlstads universitet. En stor del av hennes forskning ägnas arbetsliv och organisation och hur föräldraledigheten disponeras i vårt land. Hon gör upp med flera föreställningar och jämför verkligheten med den politiska viljan. Hennes avhandling kom 2002 och hon följer forskning och utveckling om uttagning av pappaledighet. Fokus i hennes arbete ligger på föräldraledighet i relation till föreställningar som finns om moderskap och faderskap hos föräldrar, och på de villkor som råder när det gäller arbete i relation till föräldraskap.

Hinder för pappaledighet

Hon har studerat den diskurs om hinder för mäns föräldraledighet som finns i samhället och hur det ser ut i praktiken. I djupintervjuer med föräldrar, med chefer och arbetstagarer, framkommer en tydlig skillnad mellan vad som diskuteras på samhälls nivå och hur det verkligen är. I diskursen är det framförallt tre hinder man för fram, inte minst i massmedia: män avstår från pappaledighet på grund av motstånd och negativa attityder på arbetsplatsen, på grund av ekonomin, det är fördelaktigare om han arbetar. Och på grund av att kvinnorna vill vara hemma med barnen. En politisk

Ekonomi och negativa attityder på arbetsplatsen är viktiga hinder för män att ta pappaledigt. Det fordras en barnorienterad maskulinitet hos mannen för att frågan riktigt skall engagera honom.

strävan är att genom delad föräldraledighet åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor, jämställdhetspolitik. 1974 var mäns uttag, 2,5 procent av uttagna föräldradagar. 2009 var uttaget 22 procent om man ser till pappalediga dagar upp till att barnet är 8 år. Mycket handlar om attityder och förhållandet till maskulinitetsidealet. Det fordras en barnorienterad maskulinitet hos mannen för att frågan riktigt skall engagera honom. Men hur ser de verkliga hindren ut?

Arbetsrelaterade problem.

Hur är arbetsplatsen och arbetet organiserat, vilken kompetens efterfrågas, vad har man själv för kompetens? Det handlar om arbetets art, om man arbetar kollektivt, ensam eller i team, om kollegor drabbas, om den speciella kompetens man besitter kan komma att saknas. Men detta gäller såväl mödrar som fäder. Men för kvinnan är det inte förhandlingsbart om hon skall vara föräldraledig – enbart när. Fäder har fler handlingsalternativ, de kan peka på problem och hinder. Om mannen tidigt har bestämt sig för att

problemen måste lösas, då är det inte hindren som motiverar valet.

Ekonomiska problem

Om man inte ställer frågor om ekonomin tas det sällan upp som orsak till uttag av föräldraledigheten. Det påverkar sällan planeringen. Det handlar i stället om ekonomin som argument på kort eller lång sikt och om det gäller familjens eller individens ekonomi? Ett viktigt påpekande är följande: Det är en missuppfattning att kvinnan inte överlåter dagar till mannen när hon är hemma. Det är istället mannen som överlåter sina dagar till kvinnan.

Kvinnan som problem

Föreläsaren skickade kraftiga salvor mot en ytlig och förenklad jämställdhetsdebatt som inte tar ställning mot fastlåsta attityder och djupt förankrade strukturer i samhället. Det förekommer ett osynliggörande av regler (praktiken något annat än diskursen). Mannens önskemål är avgörande. Det finns ett asymmetriskt rollövertagande

Skådespelets sista akt

Referatet av Skinners bok, *Enjoy old age – A practical guide, är framme vid kapitel 12 (av 12). – A Great Performance – “The grandeur and Exquisiteness of Old Age”*

Ordresan i B.F. Skinners tankespår har sitt slut, och vi är framme vid sista kapitlet. Han inleder så här:

Someone, not Shakespeare, has said that life is a play with a badly written last act.¹ Perhaps that is why giving a really great performance is so hard. When played with skill the part of Old Person is marked by tranquility, wisdom, freedom, dignity, and a sense of humor. Almost everyone would like to play it that way, but few have the courage to try. ¹ (It was Cicero.)

Som vanligt ser Skinner två alternativ. Det handlar om att vi är olika som personer eller att vi förberett oss på olika sätt inför att dö. Om det första gäller, det handlar om mig som person, är det bara att hänga med tills ridån går ner, jag kan ju inte i sista akten ändra min roll. I andra fallet kan vi ändra situationen för rollen ”gammal människa”. Vi kan skriva om manus för sista akten. Och alla kan spela en för alla bättre roll i den avslutande föreställningen.

Ta ner seglen men håll kursen

Efter inledningen kommer avsnittet Tranquility och det handlar om lugn, ro och stillhet. Här ser han två betydelser, det inre lugnet och den yttre stillheten. Det är då viktigt att för att nå alla ska vi lägga betydelsen på den yttre situationen, stillheten. Först när vi har stillhet får vi ro menar Skinner. Han ger också en bra bild:

Old age, as Emerson said, is a time to take in sail; but it is not a time to be wholly adrift.

Här tänker jag på egen segling. Om en timme går vi ut från båtklubben ESK för en färd mot Sigtuna. I år med nytt storsegel och framförallt med ett rullförsegel. Det här är att guldkanta de

sista åren på sjön, tills seglet slutligen faller mot bommen. Med hopp om ytterligare några år där inte allt flyter.

Minns det positiva

Här finns minnen av somrar med segling, och det stämmer med att Skinner talar om att ro är ett tillstånd där vi gamla lever i rofyllda minnen. Det gäller då att minnas vackra naturhamnar och inte otrevliga grundstötningar. Skinner menar också att det gäller att inte syssla med ånger utan med det positiva. Jag menar – framförallt gäller det att minnas, annars inga minnen! Skinner citerar en dikt, som säger det mesta:

Say I'm weary, say I'm sad,
Say that health and wealth have
missed me,
Say I'm growing old, but add,
Jenny kissed me.

För mig är dikten att leva i nuet, och inte i minnenas glömda fragment. Det gäller vad Skinner tagit upp tidigare, nämligen att behålla och skapa sociala relationer med anhöriga och personal.

Det här kan vi inte göra något åt i sista akten, men vi kan förbereda oss tidigare i livets skådespel.

Den goda vårdaren

Egentligen är vad Skinner här säger till för anhöriga och personal. Anhöriga är det svårt att nu så här på slutet att påverka, de har påverkats och nu är det som det är. Personalen kan inte heller påverkas när vi väl är där. Personalens roll ska dessutom ha tagits, eller ofta inte tagits om hand i utbildning och i chefskap,

Låt mig vidga Skinners beskrivning: Det gäller nu alltså att veta vad som är personalens goda roll, och att sedan träna denna i utbildning och i löpande vård! Istället för att välja personal utifrån deras personlighet ska vi träna dem att spela den goda vårdarens roll. Tyvärr stämmer sättet att resonera inte med hur vårdutbildningar idag ser ut. Jag tror att utbildningen istället står för en människosyn där tanken om tränade yrkesroller är de goda rollernas motsats.

”Det gäller då att minnas vackra naturhamnar och inte otrevliga grundstötningar.”

– Jag får av Skinner ett perspektiv på vad jag själv kan göra för att trivas med mitt åldrande, säger Hans-Olof Lisper i detta sista kapitel om Skinner.

Vad är då vår visdom värd?

Nästa sak Skinner tar upp är ålderdomens vishet och han startar med Platon. I Faidros (Phaedrus) ondgör sig någon om den nya uppfinningen alfabetet och säger:

Henceforth, he says, people will seem to know things that they have only read about. The human race would not have gone very far if it had confined itself to personal knowledge, but it has, so to speak, moved knowledge almost completely out of heads and into books – and now, of course, into computers.

Jag går in i den i stort sett oändliga kunskapens världsomfattande nät – World Wide Webb. I det sällskapet är det inte lätt att vara annat än ovis åldring som inte ens lätt förstår enkla instruktioner om i vilken ordning knappar trycks ner. Och har jag förstått så förstår jag inte tio minuter senare – det förstådda har glömts. Annat var det för generationerna före alfabetet, när visdomen tränades in under många år av gott minne, och alltid var aktuell visdom. Skinner ger dock ett visst utrymme för ålderns visdom:

People are needed only when they possess the kind of knowledge that cannot yet be transmitted through books. We go to a doctor rather than a book when we are ill, to a violinist to study the violin, to a painter to study painting, to a coach to learn a sport. Some old people, too, are specialists in fields in which books have not wholly taken over.

Frågan är hur står sig psykologers visdom i detta sammanhang? Jag tycker; lika litet som jag skulle lita på en nitioårig läkare skulle jag vara tveksam till en psykolog i samma ålder. Sjuttiofem är OK, men var går gränsen när visdom kanske bygger på gamla teories osanningar.

Viss kunskap är tidlös

Samtidigt har jag en negativ erfarenhet – av visdom som beskrivs med årtal. Situationen är när någon tar en bok i handen och ser att den är från 1983. Personen menar sedan att en tjuugoåttio år gammal vishet inte kan uppfylla kravet på vad som ska vara dagens visa kunskap. Den bok, *Enjoy old age*, vi under några år gått igenom är utgiven just det året, och jag tycker den innehåller mer visdom än de flesta färskböcker som tar upp åldrandet ur ett annat perspektiv än den åldrandes praktiska situation. Jag får av Skinner ett perspektiv på vad jag själv kan göra för att trivas med mitt åldrande?

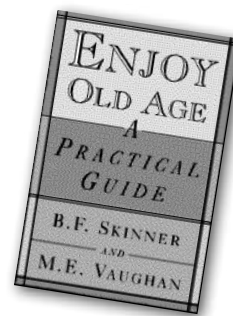
Något annat som finns kvar för oss att vara visa kring är, skriver Skinner:

The wisdom that is valued most in old people concerns old age itself. If you are really enjoying your life in spite of imperfections, you may find yourself an authority. People will come to you to learn your secret, and you would be churlish not to divulge it.

Törs vi släppa tyglarna till de nästkommande?

I följande avsnitt är rubrikerna – *Freedom* och *Dignity*. Vi skulle kunna säga att han återkommer till sin bok från 1971, Bortom frihet och värdighet. Men Skinner upprepar sig inte utan har nya vinklingar kring ålderdomens frihet och värdighet. Han hänvisar som så ofta till Shakespeare och nu till kung Lear som lämnar över landet till sina tre döttrar, och bara får bekymmer. Vad vi har att lära av detta är:

Something of the sort is often the fate of rich people who free themselves of responsibilities by turning their fortunes over to their children or foundation; of businessmen who turn control of their companies over to younger people; of political figures

who retire in favor of new blood; and of scientists, artists, composers, and writers who leave further in their fields to others. They may not be as shabbily treated as Lear, but they may be surprised at the speed with which they are forgotten.

Som tröst skriver Skinner att vi trots allt är rätt fria, mindre ansvar, inte lika starka känslor och ambitioner. Själv menar jag att vi nog behöver en kontrollgrupp som behåller makten fram till kistan kant, för att avgöra om vi ska befrias eller behålla makten för att må bra. Eller kanske de diktatorer som inte släpper makten först i kistan avskräcker.

Värdighet och humor

Sedan handlar det om värdighet:

If you are now quite obviously old, you do best to look attractively old. If you have turned to a wig or hair-piece, choose one that looks like the hair of a person your age. After all, grey or white hair is distinguished and goes with any color of dress or necktie.

Man kan översätta till dagens psykologi – var den du är, var dig själv. Men samtidigt säger detta ingenting om hur man ska vara. Vilket Skinner däremot gör.

Det gäller att behålla humöret. Det skulle till exempel kunna vara genant om du i en skum restaurant fortsätter med din historia även sedan ditt sällskap gått på toaletten. Men det är snarare en rolig händelse, om det är en engångshändelse. Ett annat exempel är följande:

We come home after a long day when everything has gone wrong, and we tell our husband or wife about it in either a string of complaints or a string of can-you-believe-it absurdities. There is a great difference in the result. As we complain, things are still going wrong, but the humor of the absurd brings the bad day to a pleasant end.

Fortsettning på sid 10

Fortsättn. från föreg. sida
Skådespelets sista akt

Skinner menar, att tolka tillvaron positivt blir lättare om man redan tidigt förbereder sig. Nu vill jag som anhängare av Skinner invända. Det är inte jag själv som förberett mig utan det är min miljö som genom åren förberett mig för sista akten. Samtidigt vill jag lägga till att även den aktuella miljön har mycket att betyda för att göra de sista åren meningsfulla.

Jag menar då att personalen i äldreomsorgen är just den miljö som avgör otrivsel eller trivsel i de sista scenerna. På den punkten känner jag själv en stor tveksamhet inför den utbildning personalen idag får. Vikten vid etik och människosyn, som många ser som centralt ger enbart teoretisk teaterkunskap, men föga av träning i den dialog som gör personalen till rätt motspelare i den sista akten.

Att göra en stilig sorti

Nu är vi framme vid slutklämmen, *Applause for a Great Performance*, vi får se! Skinner själv får inledande komma till tals:

In chapter 11 we looked at some of the conditions that made the standard role of a crotchet, stingy, moralizing Old Person so easy to play. We did so, not to absolve old people of the blame for such traits of character, but to see whether conditions could not be changed so that a better performance could be given. Suppose, now, that you are one of those who, because of better script has been written, are living a life marked by tranquility, wisdom, freedom dignity, and a sense of humor. In attributing your performance to the script, are we not robbing you of personal credit? Can you have it both ways? If the fault, dear Brutus, is not in yourself but in the world in which you live, where is the credit found?

Det här handlar alltså om teorier, och Skinner har rätt i sin teori. Han fram-

för det inte aggressivt tydligt, men det är tydligt genom hela boken att vi kan göra något åt situationen att bli gamla. Boken är ett tydligt förslag till hur vi kan bli bättre i vår roll som åldring. Det gynnar inte bara oss själva utan även vår omgivning, vilket i sin tur betyder att vi behandlas bättre av den samma.

Till slut säger Skinner att oavsett om alla vet att vi styrs av vår miljö kommer vi av omgivningen att berömmas för det som miljön skapat. Till slut lämnar vi Skinner med bokens sista stycke citerat:

And if you yourself have constructed the world that permits you to live a tranquil, dignified, and enjoyable life, you will be doubly admired – not only for a great performance, but for writing a last act that plays so well.

Hans-Olof Lisper

Fortsättning från sid 7
Moderskap, papparoll

– kvinnan lever sig mer in i de problem som mannen har än motsatsen. Likvärdiga problem tenderar att tolkas specifikt inom könsmärkta tolkningsramar. Mäns föräldraledighet baseras på valfrihet och förutsätter kvinnors anpassning. Männerna har rättigheter medan kvinnorna har skyldigheter.

Variationen bland män – maskuliniteter.

En barnorienterad maskulinitet om-sätts ovillkorligt i praktik, ofta i en lång föräldraledighet, dvs ett postmodernt föräldraskap. Den barnorienterade maskuliniteten gör avtryck i arbetsplatskulturen. Skillnaderna är stora mellan och inom organisationer. Det är inte självklart att chefen ses som en god förebild om han tar ut pappale-

dighet. Jargongen på arbetsplatsen kan ha stor inverkan, en grabbig atmosfär där man omskriver föräldraledighet till att ”gå i pension” kan ha påverkan på den osäkre.

Den nya mannen sätter barnen före familjen

Det är positivt att synliggöra faderskapet men inte moderskapet, mannen är pappaledig – duktig – medan kvinnans föräldraledighet mera ses som bekymmer. En barnorienterad maskulinitet förpliktigar inte till jämställdhet. Det handlar om faders relation till barnet och inte om mäns relation till kvinnan. Den nye mannen är barnorienterad i större utsträckning än han är familjeorienterad. Och det är inte självklart

att kvinnan och mannen blir mer jämställda för att mannen visar sitt intresse för barnet.

En barnorienterad maskulinitet är väsentlig och ytterst önskvärd och går hand i hand med den barncentrering som alltmer är en samhällsnorm i Barnkonventionens anda. Jämställdheten är mera ifrågasatt med en betoning på skillnaden mellan könen. Jämställdhetsfrågor måste beaktas på flera arenor i samhället för att vi ska få jämställda villkor för kvinnor och män.

Birgitta Rydén

Reseberättelse från Kuba

Bo Hagberg, professor emeritus i gerontologi, var på Kuba i fjor och berättade intressant och initierat om landet för oss på södras möte i april. Anledningen till resan dit var en Folkhälsokonferens i Havanna, men som Bo sa: förr om åren har man ju alltid flitigt suttit av alla föredrag och seminarier, det gjorde jag inte den här gången utan tillbringade mesta tiden med att lära känna Kuba!

Om sitt arbete inom gerontologin har Bo tidigare delat med sig till oss på en seniorträff.

Nu konstaterade han helt kort inledningsvis: ”Man åldras som man levt sitt liv – har man levt ett aktivt och innehållsrikt liv fortsätter detta ofta och vi byggs om i en ständigt pågående reparativ process!”

Den tidiga historien

Så till Kuba illustrerat med fina foton via power point!

Christoffer Columbus ”upptäckte” Kuba 1492. Havanna var under 1700-1800 talet världens rikaste stad, en handelsplats för silver och guld från Sydamerika och Mexico och sockret blev ”Kubas guld” fram till den stora kraschen 1857 då råvarubörsen föll i botten. Sockerrörso odlarna samlar sina anställda och gör revolution – USA intervenerar på revolutionärernas sida och besegrar spanjorerna 1898. 1902

San Cristobal-katedralen i Havanna

Bo Hagbergs foton gav fina glimtar av Havannas stadsbild, som präglas av ståtliga, kontinentala 1800-talshus – och amerikanska 50-talsåk!

återfår Kuba sin självständighet. Spritförbudet i USA 1919 gjorde att man åkte till Kuba och stora pengar kom i rullning. Det stora Hotel National i Havanna blir symbolen för detta mobbens paradiset på 1930-talet. Batista styr diktatoriskt landet åren 1933-1959. Bos foton gav oss fina glimtar av Havannas stadsbild, som präglas av ståtliga, kontinentala 1800-talshus nu dock ”vackert förfallna” – och amerikanska 50-talsåk!

Det blir revolution

Fidel Castro, brodern Raul Castro och Che Guevara inleder frihetskampen på femtiotalet och revolutionen är ett faktum 1959. Då väljs Fidel Castro till Kubas ledare, en kommunistisk regim stödd av Sovjetunionen. Kuba prioriterar utbildning och hälso- och sjukvård, vilken blir känd för sin höga kvalitet.

När Sovjet sönderföll 1989 uteblev stödet och det blev då allt svårare för Kuba.

Man rör sig från den marxist-leninistiska planekonomin mot en socialistisk marknadsekonomi och börjar satsa hårt på turism.

Fidel Castro drog sig tillbaka för ett par år sedan och brodern Raul gick in som hans ställföreträdare. Och som Bo uttryckte det: man befinner sig nu i ett vänteläge – hoppas på förändringar när Fidel Castro definitivt avgår.

Tidiga svenska besök på Kuba

Fredrika Bremer bodde under 1800 talets mitt en tid på Kuba. Jenny Lind var inbjuden och sjöng här. Det finns ett nunnekloster grundat i den heliga Birgittas namn och där kan man bo över. Hemingway bodde 30 år på ön och det sätter sin prägel på staden Havanna. 1960 flyttade han därifrån, men hans hus finns som museum och via Bos foton fick vi blicka in på skrivbordet där han en gång satt och skrev *Den gamle och havet* och *Klockan klämtar för dej!*

Musiken, som hittills varit statsunderstödd präglar Kuba och alla Havannas gator!

Fidel Castro avgick formellt vid Kommunistpartiets kongress den 19 April 2011 efter 52 år som Kubas ledare. Vill Du veta mer om Kuba gå då in på Thomas Gustafsson hemsida www.tg-media.se som Bo varmt rekommenderade oss.

Marianne Gottfries

Utflykt till Schweizerdalen

Den 25 maj – en blåsig och kall dag – for ledamöter från Västra Regionen, till psykolog Åke Högbergs Kursgård Symbolon i Fjärås. Åke Högberg, f d ingenjör, har grundat Symbolon AB – ett institut för utbildning, behandling, handledning och personalutveckling. I hans regi har ca 500 personer utbildats och diplomerats till symbolterapeuter resp. symbolpedagoger. Flera Symbolonfilialer har bildats i landet. Förutom alla psykoterapeutiska uppgifter skriver Åke Högberg böcker, hittintills 6 stycken och fler är på väg.

Många män i hans mansgrupper har fått förbättrade relationer, ökad självkänsla och trygghet i mansrollen.

Kursgården, byggd 1919, ursprungligen ett pensionat, ligger bedårande vackert vid sjön Lygnern, en två mil lång sjö, i en gammal kulturbygd. Gården är inramad av en gammeldags trädgård med bl a kastanj, valnötsträd och körsbärsträd.

Varje morgon uttrycker Åke morgonens känsloläge genom att skriva en dikt och måla en bild av sin arla morgonstämning.

Förutom lunch från Åke och sonen Daniel, bjöd Rolf Adrell, f d skolpsykolog från Karlstad, på en konstutställning. Utsökta träarbeten visades upp. Tänk att en hand, en speciell hand, och en motorsåg, kan åstadkomma små underfundiga skålar, människoliknande händer mm!

Brita Öborn tar del av samtalet med Åke Högberg.

Varje morgon skrev Åke (till vänster) en dikt och målade en bild utifrån sitt stämningsslag. Här till höger beskriver Karl-Gustav Pilz sina intryck av Åkes målning.

Åke, som arbetar mycket med symboler och ritualer, visade oss in vivo hur hans terapeutiska arbete kan gå till.

Vi fick i uppgift att låta vårt inre, vårt sinne, åskådliggöras på vita stora, mycket stora, ark. Först måla bakgrund. Rörelser, bättre ord för dans, utfördes av oss i rummet. Återgå till tavlan och låta det komma fram, som kommer fram. Nästa moment var att förtydliga bilden. Därefter fick konstnärigrannen bredvid mig med rörelser beskriva min bild. Aldrig förut har någon dansat fram min målning! Vad väcktes inom en när detta skedde?

”Gå till era papper och lägg till det ni vill”.

Därefter fick vi uppgiften att skriva en dikt till målningen! Ingen av oss sa ”det kan vi inte” ... också om vi kanske tänkte det ...

Och så, poesi blev det!

Slutmomentet var att gruppen samlades framför vars och ens målning och konstnären själv fick i uppgift att med ord berätta så mycket eller så litet den ville, samt läsa upp sin dikt. Starka reaktioner framkom hos en del av oss. Målningen åskådliggjorde sådant som vi kanske bara anade, var förmedvetna om. Hela tiden lotsade Åke fram oss med varsam omtanke.

Väl hemma berättade jag för ”hjärtat mitt” vad jag varit med om och undrade om inte också han ville dansa till min bild.

Det ville han inte.

Då läste jag istället stilla min dikt. Stilla för honom, kröp ned under täcket och tackade mitt inre för nyupptäckta skapelseförmågor.

STILLA, STILLA, STILL

*Fåglar flyktar fritt,
fall furor fall.*

*Brådmogna barn bligar
över blåa vatten.*

*Sakta hålla kvar fotfästet
Svårt reda sig i vindarnas framfart.*

Vem hjälper?

Fåglarna ser oss ej, hör oss ej.

Upprört vatten hotar

Vindar, vi ber Er.

Stilla Er, stilla Er.

Vi vill vada vidare

Träd börjar växa fram

Ge oss skugga

ge oss stillhet

vila under spirande grenar

Stilla, stilla

still ...

Vid pennan

Marianne Nilsson

Poet, nybliven.

Evidens – decenniets modeord

Ordet "evidens" tycks i psykoteraspisammanhang ha blivit årtiondets modeord. Detta enligt Rolf Sandell som är professor emeritus, klinisk psykolog och psykoanalytiker, en aktiv pensionär med många järn i elden som föreläsare och handledare. Han berättade om sin syn på evidensforskning, vetenskaplighet och psykoterapi vid östra regionens välbesökta marsmöte.

Evidens som slagträ i debatten

Ordet "evidens" förekom inte så mycket före 1980. Först 2001 skrev New York Times att evidens slog igenom år 2000 som årets hit! Vad är då "evidens"? En definition är "En utsaga som har stöd i empiriska undersökningar". Det är något som ger stöd för att visa att en viss behandlingsmetod är bättre än en annan. Begreppet är hämtat från medicinen och det är ett problem, tycker Rolf, och innebär ett tänkande i diagnoser. Evidens kan också bli dogmatiskt bli i "marknadskriget" mellan olika psykoteraformer.

Högre lön med evidens

En fördel med evidensbaserade kunskaper kan vara att bra resultat kan påverka löneläget för utövarna. Det kan också förbättra utbildningen av terapeuter t ex genom utformandet av manualer. Resultatet av det är dock blandat. Det är svårt att ge riktlinjer och svar på vad som fungerar bäst.

Det finns manualer för psykodynamisk terapi som inte är så formaliserade utan mer har karaktären av råd. Liknande finns även för KBT men de fungerar inte så bra. Hälften av patienterna avbryter dessa terapier. Man ska uppmuntra nya och förbättrade modeller, vilket är ett av syftena med krav på evidens.

Evidenskrav ger nya teraformer

Många nya behandlingsformer, som är intergrativa, dvs en blandning av många olika teoribildningar, har manualer. Man kan se dessa nya former som produkter av evidenskraven. Man har även preciserat vad som är bra och

dåligt vad gäller prövning av effekter. Det visar sig att ju högre kvlitetskrav man ställer – desto sämre effekt av behandlingen! Man har överskattat forskningsresultat av bl a förmåga att bota depression, fortsätter Rolf. Kanske är depression ett kroniskt tillstånd?

Framgång i terapi – "blanda och ge"

De som svarar dåligt på psykodynamisk terapi kanske skulle svara bättre på annan form av terapi. Någon forskning kring detta finns ej ännu. Det finns en övertro på metoders förmåga att bota. Metoder i sig botar sällan oberoende av vem som utövar den.

De mest framgångsrika terapeuterna är de som är eklektiska, dvs använder sig av olika metoder utifrån vad man uppfattar som patientens behov. Det är stora skillnader mellan enskilda fall. Man har studerat EN viss terapeut OLIKA patienter och resultatet blir lika blandat. Det handlar om t ex patientens förmåga att ta emot, terapeutens skicklighet och kompetens, samspillet mellan patient och terapeut mm. Ovanstående gäller ej beteendeterapi.

Man har försökt utvärdera terapeuters erfarenhet kontra behandlingsresultat men inte funnit någon skillnad. Samma gäller utbildningslängd. Utbildning i sig ger dock bättre resultat, dvs man lyckas bättre som terapeut ef-

–Metoder i sig botar sällan oberoende av vem som utövar den, menade Rolf Sandell.

ter terapiutbildning än innan. Förmåga att läsa av andra är en stor tillgång.

Klinisk kontra statistisk signifikans

Långsiktiga effekter och långtidsuppföljning saknas oftast. Det är vanligast med kort uppföljning. Eventuellt är det psykodynamiska terapier som ger mer långvariga effekter.

Många psykiatriska patienter har flera störningar och en trend är att inte utesluta dessa patienter vid forskning, vilket gör det svårt att forska på EN av dessa störningar t ex tvångsneuros. De randomiserade studierna har låg generaliserbarhet.

En stor felkälla är lojalitet mot den terapiinriktning man har. Medvetet eller omedvetet tolkar man resultat positivare och ger stöd åt den teraform man själv omfattar, menar Rolf. Längd på teraform spelar roll men hur? En studie visade följande: 20 procent som ej fått behandling blev bättre; efter 16 gånger var 50 procent bättre, efter 26 gånger var 75 procent bättre. Slutsatsen av denna studie var att man botar inte depressioner med 16 terapitimmars.

Evidens kan hämma flexibilitet

En risk med evidensstänkande är, enligt Rolf, att det kan hämma flexibiliteten. Tänkandet blir stereotyp. Man fastnar i diagnostänkande. Enligt flera forskare spelar diagnoser väldigt liten roll. Personligheten är det som betyder något. En studie visade att 35 av de patienter som ingick i studien, varav hälften fått KBT och hälften PDT, saknade de delar i sin terapi som den motsatta teraform skulle gett dem.

Rolf slutade med att ställa frågor som "Kan terapier kvalitetssäkras? Är det i så fall evidensbaserade terapier? Borde terapeuter evidensbaseras?" Kvällen avslutades med en intensiv diskussion där många av oss berättade om erfarenheter av hur tokigt och dåligt det kan bli t ex då man stenhårt följer en manual eller hävdar att man jobbar evidensbaserat.

Birgit Lundin

Vårutflykt till Tyresö slott

Till Tyresö Slott, sydväst om Stockholm åker man kommunalt, med egen bil eller – numera – med egen båt till den fina gästhamnen. Vi samåkade i bil i slutet av maj och fick en härlig, solig dag på slottet och i parken. Några hann starta med kaffe på den skyddade, soliga borggården medan andra kört fel och kom i sista stund.

Claes Lagergren, som testamenterade slottet till Nordiska Museet ett par decennier in på 1900-talet, fick av påven titeln markis och tjänstgjorde därefter regelbundet i Vatikanen någon månad åt gången. Detta berättade vår guide Peter Blom, intendent på Nordiska museet, numera pensionär. Vi hade bokad en egen visning och fick därigenom ta del av Peter Bloms och hans kollegers arbete med att återskapa slottet till markisens hem som det såg ut vid sekelskiftet 1900.

Vi fick en livfull skildring av markisens person: språkkunnig, berest, kulturellt och framför allt socialt begåvad och genom lyckosamma omständigheter allt rikare. Trots sin medelklassbakgrund hade han ett stort internationellt nät som vi numera kallar kontaktnät och han ägde åtskilligt jordiskt. Gemak, bibliotek, sovrum och nymodigheter som badrum avlöste varann under vår väg genom slottet. Vår guide återgav episoder från sitt arbete bl.a. hur man hittat en del kitsch som tidigare renoverare burit upp på vinden och som man nu bar ned igen för att få en så

Intendent Peter Blom, längst t h berättade initierat och livfullt om slottets historia.

autentisk miljö som möjligt. När man rev en vägg i en av flyglarna för att ge utrymme för en restaurang (nu tillfälligt stängd), stack det plötsligt ut en arm ur en vägg. Delar av en staty hade använts som väggutfyllnad. Peter Blom berättade också om sina erfarenheter av att guida skolbarn genom slottet.

Den tid som återskapats ligger ju inte mer än någon enstaka generation från oss seniorer och vi kunde i viss

Ingela Palmér och Barbro Goldinger njöt av sol och det vackra vädret på vårutflykten.

mån överblicka en tid som tillhört våra föräldrar, oss själva och även dagens skolbarn. Vår grupp kunde gemensamt svara rätt på de flesta av Peter Bloms frågor, han hjälpte oss att känna oss erfarna och kultiverade. Vi fick en liten inblick i det liv som levdes på och runt Tyresö slott: åtskilliga husor, betjänter, hantverkare och trädgårdsmästare fanns med i det förgångna.

När vi åter kom ut i solen tog några av oss en promenad genom försommarparken och över bron ut till lilla

Notholmen, där vi åt utomhus på kaféet vid ett långbord och gav varann litteraturtips inför sommaren. Andra åt på Borggårdskaféet utanför slottet. Lite shopping i Handelsträdgården avrundade det hela.

Birgitta Granholm

Rapport från regionerna/Norra

Rapport från mars, april och maj 2011.

Om psykologarbete på Arbetsförmedlingen

Den 22 mars besökte vi Börje Ljunggren och Ingvar Staffans, psykologer vid Arbetsförmedlingen i Uppsala. Dels ville vi veta hur en psykolog arbetar rent allmänt, dels höra om förändringen från den 1 december, vad gäller nyanlända flyktingar, inverkat på psykologernas arbete.

Psykologens roll på Af är att klargöra arbetsförutsättningar, vägleda till arbete och utbildning och att vara konsult till arbetsförmedlare. Vi lärde oss också att en psykologutredning på Af alltid skall relateras till konsekvenser för förutsättningar i arbete. Utredningarna kan också ligga till grund för att fastställa funktionshinder.

Ljunggren och Staffans berättade om nyanlända flyktingars etablering.

Från 1 december har Af ett samordnande ansvar för etableringsinsatserna för nyanlända flyktingar i arbetsför ålder. Tillsammans med den nyanlände upprättar man utifrån tidigare utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet en etableringsplan. En ny aktör, en etableringslots, skall stödja den nyanlände längs vägen till arbete. Det är den nya ordningen och vi förstod att förändringen inte ännu satt några spår i arbetspsykologernas arbete. Det kan bli spännande att göra ett besök om ett år och höra hur det ser ut då.

Ulleråker – en institution med historia

Den 19 maj besökte vi Psykiatrihistoriska museet.

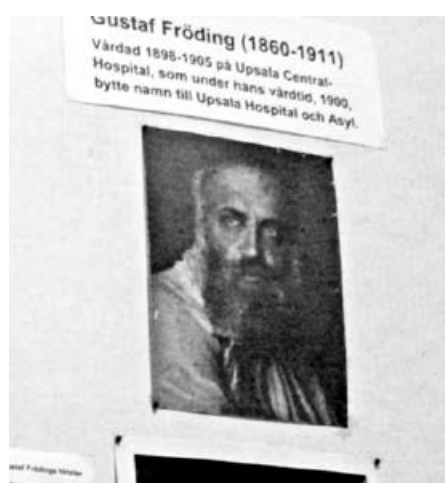
Museet är inrymt en trappa upp i ett hus ute på Ulleråkersområdet och invigdes 1980.

Huset byggdes 1900 för administration och som läkarbostad.

Roger Svensson, som arbetat inom psykiatri, var en mycket kunnig och underhållande guide. Han visade oss runt bland alla samlade foton, konstverk, hantverksalster och miljöer. Vi fick en särskild stund om den kända patienten Gustaf Fröding.

Ulleråker var som ett samhälle med självhushållning en gång i tiden. Det var mycket spännande att följa den historiska utvecklingen av synen på vård och på psykisk sjukdom. Även utvecklingen rent praktiskt från att patienter gjort nödvändigt meningsfullt arbete till att sätta dem i salar sysselsatta med vävstolar och annat handarbete.

Behandlingsmetoderna har alltså växlat. Och Ulleråker är nu ett modernt bostadsområde med några få byggnader som fortfarande hör till psykiatri.

Musik väcker minnen

Den 8 april deltog vi i eller snarare lyssnade vi på ett seminarium i musikpsykologi vid institutionen för psykologi i Uppsala. Professor Petr Janata, University of California, Davis, USA har undersökt personliga minnen kopplade till musik i en bred forskningsinsats som omfattar både enkätstudier och hjärnabbildningar. Han redogjorde

Professor Janata om hur minnen väcker känslor till liv.

för hur minnen av musik väcker nostalgiska känslor och visade på de mekanismer i hjärnan som hanterar musikaliska minnen. Professor Janata var mycket pedagogisk i sitt tal och använde också bilder och musik för att illustrera forskningsresultaten. Imponerande om än lite svårt att förstå.

Fotokursen fortsätter

Fotokursen har fortsatt under terminen. Den avslutades med en liten festlighet hemma hos Hans-Olof, då han visade bilder från besöket på museet och även från en nostalgisk tripp till Malung, hans barndomsbygd. Under hösten har vi bokat in Östen Axelsson, som disputerat på foton vid psykologiska institutionen i Stockholm. Så intresset för fotografi finns kvar här i Uppsala. Vi välkomnar fler deltagare till fotokursen.

Anita Olsson
Hans-Olof Lisper
Inga Hedberg-Sowa
Ingalill Thun

En arbetslivsberättelse

Vid västras marsmöte berättade Gerty Fredriksson om sin yrkesverksamhet sedan 1958 med barn, ungdomar och deras familjer. Här nedan gör Gerty en sammanfattning av sitt inlägg. Sjutton psykologer deltog i mötet.

Eftersom min yrkesverksamhet till största delen skedde inom den barn- och ungdomskliniska verksamheten inledde jag med en kort historik över utvecklingen i landet samt även en historik över läget i Göteborg.

Därefter beskrev jag hur BUP i Göteborg utvecklades inom såväl den slutna som öppna vården allteftersom nya stadsdelar tillkom. Målsättningen var att finnas ute i bostadsområdena. Så småningom hade elva öppenvårds- team bildats: ett i Centrum, ett i östra stadsdelarna, två i Kortedala-Bergsjön, tre på Hisingen, tre i Västra Frölunda samt i Angered. Ett konsultteam samt en mottagning för åttorningar på Östra sjukhuset tillkom också, liksom en neuropsykiatrisk utredningsavdelning.

Inom slutenvården utvecklades en akutavdelning, ett familjebehandlingshem, två behandlingshem för barn, varav ett för dagvård och ett för dygnsvård samt två dygnsbehandlingshem för ungdomar. Det fanns även ett behandlingshem för autistiska barn.

Utvecklingen av BUP i Göteborg

Utvecklingen av barn- och ungdomspsykiatri vid psykologiska institutionen i Göteborg tog fart.

Mitt intresse för psykoterapi i olika former – grupppsykiatri, familjeterapi, miljöterapi samt individualpsykiatri för såväl barn, ungdomar som vuxna – ledde också till stort engagemang i olika utbildningar inom såväl BUP som på kommunnivå och till engagemang på psykologiska institutionen. Sistnämnda pågick från 1974 till 1999.

Inom BUP fanns ett utbildningsutskott, där jag var aktiv och fick tillstånd utbildningar i psykoterapi på både lägre och högre nivå (kompletteringsutbildningar för psykologer) samt utbildningar i familjeterapi, miljöterapi och handledarutbildning.

Utbildning i barn- och ungdomspsy-

koterapi byggdes upp vid psykologiska institutionen på initiativ av två studenter, (s k Pegare) som tog kontakt med mig och vi fick tillstånd en 10-poängskurs som snart utvecklades till en tre-terminers utbildning i samarbete mellan BUP-psykologer och psykologiska institutionen.

Jag var även aktiv i att starta en handledarutbildning för de psykologer som handledde vid denna utbildning, så att kravet för handledare kunde bli utbildning i såväl psykoterapi som handledning.

Egen enhet för barnterapi

Vid flyttning till nya lokaler år 1995 startade psykologiska institutionen en egen enhet för barn- och ungdomspsykiatri, vilket lättade på trycket för BUP. Denna enhet utvecklades dock efter fem år och man blev åter beroende av samarbete med BUP. Detta gick emellertid alltmer trögt och numera kan enbart fyra studenter på psykologprogrammet erhålla barnklienter från BUP, som väljer metodinriktning, 4–8 studenter kan erhålla plats på ungdomsmottagningen Humlan.

Jag var även engagerad som kursledare tillsammans med Philip Hwang och Anders Broberg i legitimeringsgrundande vidareutbildningskurser vid psykologiska institutionen såväl beträffande vuxen som barn- och ungdomspsykiatri. Dessa utbildningar finns kvar med intagning vart tredje år. Man kan fortfarande välja inriktning mot barn och ungdomar eller vuxna. Det tas ht 2011 in 48 studenter, varav 16 på barnsidan och då enbart med inriktning mot KBT, 32 på vuxensidan fördelat mellan 16 med KBT inriktning och 16 med PDT inriktning.

”BUP:s uppgång och fall”

Beträffande BUP har verksamheten krympt avsevärt såväl för den öppna som den slutna vården. Man har delvis

frångått principen att befinna sig ute i bostadsområdena och slagit ihop flera mottagningar, som blivit mer centralt placerade.

Det barn- och ungdomspsykiatriska konsultteamet på Östra sjukhuset har lagts ner, likaså familjebehandlingshemmet och behandlingshemmen för barn. Det finns enbart en korttidsavdelning för ungdomar kvar. Barns möjlighet att få individuell psykoterapi, där deras naturliga uttrycksmedel tas tillvara, tycks dessutom helt ha försvunnit.

Något provocerande skrev jag bl a i rubriken ”BUP:s uppgång och fall”. ”Uppgången” framgår helt klart av min framställning. Bedömningen ”fall” gör jag av följande skäl:

1. Betydande neddragningar av behandlingshem, konsultteam och öppenvårdsmottagningar
2. Få möjligheter för barn och unga att få individuell psykoterapi enligt samstämmiga uppgifter från intervjuer jag gjort med både BUP-anslagna och skolpsykologer.
3. De behandlingar som sker är enbart av mycket kortvarig art.
4. Barnets naturliga uttrycksmedel tas ej tillvara.

Hur har försämringen kunnat ske? Familjeterapins frammarsch är en orsak, men inom den verksamheten har man så småningom kommit fram till konsensus kring att det under vissa omständigheter är bra att erbjuda barnen en egen samtalsbehandling. Än mer torde det bero på socialstyrelsens riktlinjer, där man prioriterar KBT. Beslutsfattarna inom BUP tycks ha helt anammat socialstyrelsens åsikter.

Sorti för psykodynamisk psykoterapi?

Jag avslutar med att citera ur en artikel skriven av Gunlög Hedtjärn, psykolog vid Gamlestadens BUP-mottagning och publicerad i tidsskriften *Mellanrummet*, nr 13, 2005. Artikeln är baserad på intervjuer i samband med hennes examensuppsats på psykoterapiprogrammet.

Fortsättning nästa sida

Rapport från regionerna/Västra

Fortsättn. från föreg sida

Tord Ivarsson, överläkare på BUP-kliniken i Göteborg är utbildad till barnpsykiater på Ericastiftelsen i slutet av 70-talet. Han säger här att han har sedan dess omvärderat sina kunskaper och anser nu att den psykodynamiska tankestrukturen är ideologisk och inte underbyggd av forskning. Han menar att evidensbaserade metoder till vilka psykodynamisk terapi inte hör, är de enda som bör användas inom BUP. Han berättar att han drivit utvecklingen på två öppenvårdsmottagningar och på en slutenvårds mottagning mot en mer vetenskapligt förankrad korttidsinriktad kognitiv beteendeterapi. Barn kommer med symtom. Detta skall man hjälpa dem med, i stället för att ägna sig åt vad som orsakat dem.

Överläkare Sigmund Soback, Stockholm, tidigare verksamhetschef inom BUP, pekar på svårigheterna för flera utbildade psykiater. De får inte utrymme på sina arbetsplatser att bedriva sin verksamhet. Han tror att man i förestående omläggningar kommer att göra sig av med psykiater och senare upptäcka att man begått ett misstag.

Gunnar Carlberg, docent i pedagogik, menar att det krävs en terapeutisk kultur för att man skall kunna bedriva psykiaterapi.

Siv Boalt Boethius, professor emeritus i pedagogik, tror att efterfrågan på psykodynamisk barnpsykiaterapi alltid kommer att finnas kvar på samma sätt som efterfrågan på psykoanalys finns kvar, dock kanske ej finansierat av allmänna medel. Mer forskning krävs för att den skall finnas kvar inom den offentliga sektorn.

Det har även skett samhällsförändringar och man framhåller en allmän tidsbrist som orsak.

Vi lever i en tid av påtagligt lite fokus på reflektion.

SLUTORD:

Slutligen en reflektion från en luttrad psykolog, som överlevt flera organisationsförändringar och metodsvängningar sedan min start i BUP, Göteborg 1965. Pendeln svänger alltid från en ytterlighet till en annan och det är min bestämda uppfattning att det oavsett metod alltid kommer att finnas behov av längre tids psykiaterapi för barn och ungdomar. Det är därvid

viktigt att man arbetar med metoder som utgår från barnets naturliga uttrycksätt och med fördjupad kunskap om utvecklingspsykiologi.

Använda källor:

Socialstyrelsen redovisar, 1980:2:

Barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet i Sverige.

Spri rapport 75, 1982: *Utveckling av 80-talets allmänpsykiatri.*

Socialdepartementet, SOU 1985:14: *Den barn- och ungdomspsykiatriska verksamheten.*

Socialstyrelsen redovisar, 1987:9:

Barn och ungdomar inom psykiatri.

Bengt Göransson: *Profession på väg, 1997.*

Mellanrummet: *Tidsskrift om barn- och ungdomspsykiaterapi, nr 13, 2005.*

Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Område 1: *Årsrapport 2010:*

Verksamhetsområde Neurologi/Psykiatri/Habilitering. Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus.

Intervjuer med några BUP-psykiologer, både nu verksamma och pensionerade.

Gerty Fredriksson

Om arbetslivets psykologi och pedagogik

Vid mötet den 27 april berättade Leg. psykolog, MBA, *Kalju Plank* om sin 40-åriga yrkeserfarenhet inom arbets- och organisationspsykiologi. Rubriken var "Förändringsdynamik inom organisation och näringsliv". Vi var elva psykologer, som deltog och fick ta del av hans intressanta erfarenheter och arbetsmodeller från olika uppdrag och verksamheter. Han delade ut en bok han skrivit "Förändringsdynamik" som refereras härnedan av Torbjörn Stockfelt.

I boken "Förändringsdynamik" Har författarna Kalju Plank och Tor Ene-roth redogjort för många års arbete med förändringar av verksamheten på Volvo och andra företag. Det är en fascinerande skildring av arbetsli-

vetets psykologi och pedagogik, framför allt därför att boken handlar om den vanliga vardag som flertalet vuxna svenskar lever i. Ofta slitsam och inte alltid kognitivt och emotionellt enkel att hantera, men möjlig att lära sig att skapa förståelse för och att dela insikterna om med de andra människorna.

Texten är rak, positiv och modgivande om tillvarons helhet, om arbete och situationer och förändringar där och de möjligheter som vi har att ta över ägandet av livet: mitt liv och mina utmaningar och hur jag kan träna upp förmågan att vara konstruktiv.

Men det är inte en kläm-käck bok, utan en mycket realistisk skildring av vardagen med de olika uppgifter och utmaningar som i synnerhet vuxna har och upplever. Den handlar om per-

sonlig utveckling och tillväxt och om förståelse för andras situationer och möjligheter, alltså om hur var och en kan lära sig att förstå och dela ansvaret för det som sker med andra och att precisera hur man själv platsar och kan platsa bättre bland dem.

Den här boken bör psykologer läsa och lära av – och sprida de nya insikterna till andra!

Torbjörn Stockfelt

Regionernas höstprogram 2011

Norras Program Hösten 2011

13 september
Kl. 10.00-14.00

Linnés Junkilsvandring. Ledare Hans Åberg. För samäkning till utgångspunkten kontakta Hans-Olof Lisper senast 12 sept på tel. 018-60 20 64.

Oktober

Vi har planerat in ett besök på **Sigtunastiftelsen och ett på Psykologiska institutionens musikseminarium.** Då vi inte har programmen från ovan nämnda återkommer vi med datum.

1 november
Kl. 14.00-16.00
Kungsängstorg 2
Uppsala

Psykolog Hans Åberg talar om sitt arbete på Mansmottagningen mot våld utifrån rubriken **"Att stoppa våld - en angelägen och tacksam psykologisk uppgift".**

22 november
Kl. 15.00-17.00
S:t Olofsgatan 50B
Uppsala

Östen Axelsson, som disputerat vid psykologiska institutionen i Stockholm, föreläser om **"Konsten att uppskatta fotografi".**

13 december
Kl. 12.00-14.00

Jullunch hemma hos Anita Olsson. Anmälan senast 11 december till Anita tel. 018-40 35 70.

*Välkomna!
Hälsar Programkommittéen
Anita Olsson
Hans-Olof Lisper
Inga Hedberg-Sowa
Ingalill Thun*

Västras Program Hösten 2011

Onsd. den 28 sept.
Kl. 14.30-16.30

Utveckling av en modell för parterapi med två terapeuter med ansvarsfördelning utifrån ett könsperspektiv. Socionom, leg. psykoterapeut Kristin Gustafsdottir och leg. psykolog, leg. psykoterapeut Karl Gustav Pilz berättar om sin modell.

Onsd. den 27 okt.
Kl. 14.30-16.30

Psykologer i snart 40 år inom mödra - barnhälsovården
Fil. dr., leg. psykolog, leg. psykoterapeut Birgitta Rydén.

Onsd. den 30 nov.
Kl. 14.30-16.30

Snart 40 års erfarenhet av att arbeta genom andra. Leg. psykolog Kerstin Nyberg, tidigare psykologchef

Lokal vid ovanstående möten: Konferensrummet, psykologiska inst., Haraldsg 1, Göteborg.
Vi möts kl 14.00 för en kopp kaffe i kafeterian

Onsd. den 14 dec.
Hackspettsgatan 11,
Göteborg.

Jullunch hos Anna-Kerstin Wetterqvist, Buss 50 från Brunnsparken, Hållplats Skårs kyrka

Anmälan senast den 7 december till A-K, tel 031-40 98 79 eller e-postadress: akwetterqvist@yahoo.com

*Hjärtligt välkomna!
Programkommittén:
Allan Bergman,
Anita Berntsson,
Ulla Davidsson,
Gerty Fredriksson,
Torbjörn Stockfelt,*

*tel 031-46 51 08
tel 031 -16 49 57
tel 031 - 26 30 53
tel 042- 20 17 21
tel 031-711 80 55*

Östras Program Hösten 2011

Torsdag 22 september
Kl. 13.00

Det nya psykologjämnet i en humanvetenskaplig miljö på Södertörns högskola.
Maria Sandgren, lektor, och Jessika Karlsson, lektor, berättar om uppbyggnadsarbetet och profileringen av arbetet. De presenterar även sin forskning. Maria forskar om konstnärliga processer och Jessika forskar om emotioner, lärande och musikaliska uttryck. Samling vid receptionen i Moas båge. Lämpligt pendeltåg avgår från Centralen till Flemingsberg kl.12.27

Tisdag 11 oktober
Kl. 13.00

Besök på Konstakademien, Galleri Öst,
Fredsgatan 1. Vår kollega Lennart Parknäs visar oss sin utställning om Aron Jerndahl, vardagslivets skulptör. Därefter kaffe på Kafé Mejan för dem som vill och ett besök på utställningen om Duchamp: "Ulf Linde, t.o.m."

Torsdag 20 oktober
Kl. 16.45

Vi berättar vår historia.
Fortsättning från i våras. Alla är välkomna att delta och dela med sig av sin yrkeshistoria.

Torsdag 17 november
Kl. 16.45

Program meddelas senare
Se hemsidan o Psykologtidningen!

Torsdag 15 december
Kl. 13.00

Sedvanlig jullunch i Kajutan i
Hammarby Sjöstad, Styrbordsg.23 (fortsätt till vänster utmed kajen till fristående hus).

Anmälan senast 9 dec. till Margaretha Holmgren, margarethaholmgren@hotmail.com, tel. 08-34 23 03 eller till Agneta Zotterman-Molin, se nedan.

Vi träffas om inte annat anges i Psykologförbundets lokaler, Vasagatan 48. Var och en tar med sig något att äta. Vin finns till självkostnadspris. Välkomna!

Östra regionens programkommitté
Birgitta Granholm tel 18 57 85
Birgit Lundin tel 731 98 72
Ulla-Britt Selander tel 642 58 34
Brita Tiberg tel 754 48 69
Agneta Zotterman-Molin tel 753 04 38
agnetaz@hotmail.com

Södras Program Hösten 2011

Tisdag 6 september

Dagsutflykt till Åhus med olika intressanta inslag.
Anmälan senast 29 aug till Ingrid Göransson för program,
tel: 040-42 31 15.
Samling i Åhus kl. 10.30 hemfärd kring 17.00.
Tåg eller samkörning med bil.
e-post: 086406570@telia.com

Tisdag 11 oktober
kl. 15.30-17.00

Smärta och smärtlindring och mottagningens verksamhet
Fil.dr. leg. psykolog Marcelo Rivano Fischer
Föreläsningssal sal 121
Eden mitt emot P-huset,
Inst. för psykologi,
Lund **OBS! Ny lokal.**

Måndagen 14 november
kl. 15.30-17.00

Ställs det för många diagnoser på barn, ungdomar och unga vuxna i dag?
Docent, leg. psykolog Eva Tideman

Inst. för psykologi, Lund
Konferensrummet, P 124

Onsdag 7 december
kl. 12.00-15.00

Jullunch.
Ängslätts gård, Håslöv, Samtal om psykologers historia. Information om höstens arbete.

Under hösten kommer inbjudan till samtal om hur det varit att arbeta som psykolog!

Mycket välkommen!

Programkommitté:

*Evelyn Alexius,
Ingrid Göransson,
Anders Hallborg,
Bertil Nordbeck,*

*tel 040-41 66 79
tel 040-42 31 15
tel 046-14 55 25
tel 044-24 18 44*

Medlemsregister - förändringar fram till juni 2011

Nya medlemmar

Hagberg, Bo Hanö 294 07 Sölvesborg	S	Vadenmark, Eva Sysslomansgatan 20 112 41 Stockholm	Ö
Holzer Hedlund, Louise Odonvägen 12 904 34 Umeå	N	Sandell, Rolf Fredrikshovsgatan 3 A 115 23 Stockholm	Ö
Lindberg, Håkan Bohusgatan 43 116 67 Stockholm	Ö	Åberg, Hans Källvägen 3 756 47 Uppsala	N
Nyberg, Kerstin Kofferdalsvägen 25 427 35 Billdal	V	Ny adress: Olsson, Eric Klövervägen 2 B 227 38 Lund	S
Olaison, Karin Orionvägen 17 175 60 Järfälla	Ö	Avlidna: Linder, Anders	
Sköld, Helena Viktor Rydbergsgatan 25 554 48 Jönköping	V		

*Du glömmet väl
inte att betala
medlemsavgiften,
100 kr?*

*Seniorpsykologernas
plusgiro är 434 0151-2*

Rättelse!

I referatet från västra regionens februari-
möte blev namnet på föreläsaren fel. Det
ska vara Ulla Davidsson och ingenting
annat.

Redaktionen

Sveriges Geropsykologiska förening anordnar

*ett seminarium den 21 sept kl 19.30, Vasa-
gatan 48. Våra medlemmar är välkomna. Se
vidare info på Psykologförbundets hemsida!*

*Fotografer i detta nummer Hans-
Olof Lisper, Bo Hagberg, Birgitta
Granholm och Kjell Lundin*

Seniorpsykologerna Sveriges Psykologförbund

Brita Tiberg, *ordförande*, Solängsvägen 45,
192 54 Sollentuna, 08 - 754 48 69, mobil 070 - 739 85 95.
E-post: brita.tiberg@telia.com

Ulla-Britt Selander, *vice ordf.* Vintertullstorget 44,
116 43 Stockholm, 08 - 642 58 34, mobil 073 - 600 15 67.
E-post: ulla-britt.selander@comhem.se

Gerty Fredriksson, *sekreterare*, Badhusgatan 6,
252 21 Helsingborg, 042 - 20 17 21.
E-post: gerty.fredriksson@comhem.se

Hans-Olof Lisper, *kassör*, S:t Olofsgatan 50 B,
753 30 Uppsala, 018 - 60 20 64.
E-post: hans-olof.lisper@psyk.uu.se
Seniorpsykologernas Plusgiro 434 01 51-2

Agneta Zotterman-Molin, Mörbydalen 16, 6 tr,
182 52 Danderyd, 08 - 753 04 38, 0248 - 404 33 F,
mobil 070 - 658 52 48. E-post: agnetaz@hotmail.com

Ingrid Göransson, Ängslätts gård, Kantorsvägen 4-8,
235 91 Vellinge, 040 - 42 31 15, 070 - 601 79 65
E-post: 086406570@telia.com

Ann-Marie Frisendahl, Zakrisvägen 4, 913 35 Holmsund
090 -23 456. E-post: frisendahl@telia.com

Redaktör SeniorPsykologen: Birgit Lundin, Lejonvägen 29,
181 32 Lidingö, 08 - 731 98 72, mobil 070 - 497 57 17,
fax 08 - 731 84 79. E-post: bi.lundin@globalnet.net